

INHOUD

Ter inleiding	331
<i>TER SITUERING EN ANALYSE</i>	
<i>Th. Schepens, De Nederlandse katholieke in Europees perspectief</i>	333
<i>FUNDAMENTEEL VANUIT FILOSOFIE EN THEOLOGIE</i>	
<i>R. Achten, Korte analyse van de bovennatuurlijke geloofsdaad</i>	344
<i>P.B.F. Westerman, Wie gelooft is nooit alleen - Over geloven in, aan en met de Kerk</i>	355
<i>Kard. G. Danneels, De erfenis die paus Johannes Paulus II ons heeft nagelaten</i>	367
<i>GEMEENSCHAP DER HEILIGEN</i>	
<i>H. Ausloos - B. Lemmelijn, Het Rijk Gods en/in de Kerk: nabij ... of nog steeds niet?</i>	382
<i>I. Cordemans, Ik geloof in de gemeenschap van de heiligen</i>	392
<i>J. Schröder, De Kerk concreet: de gemeenschap van de heiligen</i>	404
<i>S. Van Calster, Karel Houben - Een nieuwe Nederlandse heilige</i>	414
<i>GEMEENSCHAPPEN, OUD EN NIEUW IN DE KERK</i>	
<i>T. Peeters, Leven in het hart van de Kerk: de kartuizers en de kerkelijke communio Nut of zin van het kartuizerleven voor de Kerk</i>	422
<i>Frederic, Een liefdesverhaal</i>	432
<i>GEBROKEN EN AANGEVOCHTEN KERK</i>	
<i>H. Tercic, De gelovige visie op de dynamiek van het conflict in Newmans denken</i>	434
<i>C.T.M. van Vliet, Het verlangen naar de zichtbare eenheid van de Kerk</i>	448
<i>"EEN NIEUW SOORT" KATHOLIEKEN NAAR BINNEN EN NAAR BUITEN</i>	
<i>P.C.M. Feijen-Redegeld - Chr.C.G.M. 't Mannetje, Nieuwe katholieken: een cadeau om uit te pakken</i>	465
<i>J. Aiting von Geusau, De katholieke sociale leer en de Nederlandse politiek</i>	475

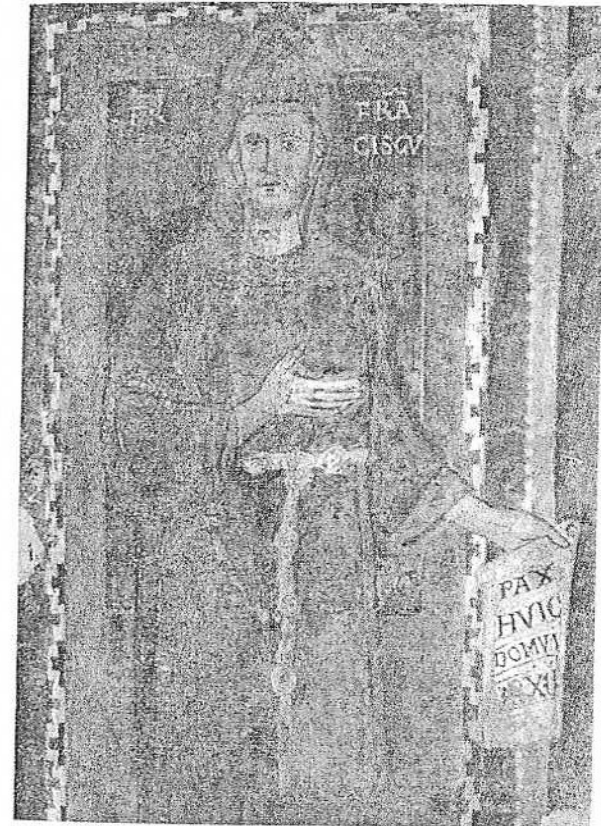
Jrg. 32 - nr. 5-6/september-december 2007 - tweemaandelijks - 3790 VOEREN

Verantwoordelijke uitgever: S. van Calster, voor Stichting Communio,
Groenstraat 57, B - 2860 Sint-Katelijne-Waver

Redactie Communio

Waarom en hoe

GELOVEN MET DE KERK?

COMMUNIO

Internationaal Katholiek Tijdschrift

2007

nr. 5-6

T. PEETERS

Leven in het hart van de Kerk: de karmelieten en de kerkelijke communio

Een verschil in perceptie: nut of zin van het karmelietenleven voor de Kerk

"De wereld is sterk veranderd en lijkt wel op zichzelf teruggeplooid en de smaak voor het hogere en het transcendente verloren te hebben (...)", zo stelt dom Marcellin Theeuwes, de huidige generaal prior van de karmelietenorde. "De tomeloze noodzaak aan onmiddellijkheid en efficiëntie laten steeds minder plaats om de zin voor het spirituele en het transcendente te smaken. Een radicale keuze voor God wordt vandaag nog maar moeilijk of zelfs niet meer begrepen. Het monastieke leven is daardoor eerder een randverschijnsel geworden, zelfs voor vele gelovigen¹. Inderdaad, een kerkelijk engagement wordt in onze tijd veeleer beoordeeld vanuit de *nutvraag* dan vanuit de *zinvraag*. Het toont aan hoe sterk wij geconditioneerd zijn door de economische wetmatigheden van onze prestatiegerichte rentabiliteitscultuur. Het waardeoordeel over het religieuze leven wordt daarom vaak bepaald door de graad van sociaal of maatschappelijk *nut*: in zoverre een orde of congregatie zich zichtbaar of tastbaar *nuttig* maakt voor de samenleving of de wereld, wordt de *utiliteitswaarde* ervan gesmaakt of niet.

Zoals de generaal prior aangeeft, denken ook veel christenen vandaag in die trend. Het strikte contemplatieve leven, zoals dat van de karmelieten, wordt immers vaak uiterst kritisch en sceptisch bekeken. Dat kan men bijvoorbeeld goed merken aan de spontane reacties van toeristen om en rond de kloosters en de musea van *La Grande Chartreuse* (Grenoble) en *Serra San Bruno* (Calabrië): vreemd, nutteloos en vooral anachronistisch, hoort men daar wel vaker klinken. Door hun strikte afzondering van de wereld zien de karmelieten inderdaad af van elke pastorale dienstverlening, predicatie of sacramentenbediening. Zij bedienen met andere woorden geen parochies, geven geen onderricht, ontvangen geen retraitanten, laten slechts uitzonderlijk gasten toe tot de Eucharistie of de officies, en doen geen dienst als biechtvader of als geestelijke begeleider. Misschien situeren zich juist op dit vlak de meeste kritische bedenkingen van gelovigen naar het karmelietenleven toe: als ze zelfs op pastoraal vlak *niets nuttigs* presteren, welke dienst bewijzen ze dan aan de Kerk?

"Maar een contemplatief, zuiver geestelijk leven is niet te beschrijven in termen van *nut*", merkt kardinaal Godfried Danneels terecht op wanneer men

naar zijn indrukken peilt over de karmelietenfilm *Into Great Silence* (2006) van de Duitse cineast Philip Gröning. "Je zou kunnen stellen dat de karmelietenorde een groot vraagteken is voor de mensheid. Het feit alleen al dat we ons de vraag stellen 'waarom zijn ze daar?' stimuleert ons om zelf het antwoord te zoeken. Hun bestaan zelf zet ons aan het denken. En bovendien is het niet zo dat niemand van hun bestaan afweet, elke dag passeren er mensen langs het klooster van *La Grande Chartreuse* en vragen zich af: wat doen die monniken daar? Hoe leven ze? Waarom maakt iemand die keuze? Ze horen klokken, ze weten dat ze er zijn. En dat zet hen aan het denken over *het waarom* (...)"².

Het antwoord op deze vragen is de thematiek van ons boek *Gods eenzame zwijgers. De spirituele weg van de karmelieten*³. We graven in deze studie naar de spirituele fundamenten waarop de karmelietenorde is gebouwd: eenzaamheid en stilte, afzondering en eenvoud, contemplatie en gebed, ascese en volharding. In het voorwoord van het boek definieert een anonieme karmeliet⁴ uit *La Grande Chartreuse* zichzelf en zijn confraters "niet als vreemde mensen die ver van u afstaan en een leven leiden waar u misschien een vraagteken bij wilt plaatsen". Volgens hem gaat dit boek ook over ons, mensen in de wereld, en over de mogelijkheid die ook aan ons geboden wordt om het avontuur van de inwendige mens te kennen en daarvoor in ons drukke leven wat tijd vrij te maken, zo schrijft de monnik. Van dit inwendige avontuur hebben de karmelieten hun hele levensproject gemaakt. Wat het concrete en tastbare *nut* van dit leven voor anderen of voor de wereld is? Waarschijnlijk niets. Het is misschien zelfs *dwaas*, zoals dom Jacques Dupont, prior van *Serra San Bruno*, zijn levenskeuze met een gezonde dosis zelfhumor noemt: "Uiteraard! Wij verspillen ons leven voor Jezus, omdat we van Hem houden. Maar iedereen die ooit verliefd is geweest, weet dat de liefde in staat is tot de grootste dwaasheden!"⁵. Een mogelijk antwoord op *het waarom* van het karmelietenleven wordt dus alleen vanuit de *zinvraag* opgelicht, aangezien de *nutvraag* nergens toe leidt.

Apostolaat naar buiten en naar binnen: twee vormen van kerkelijk engagement

"Eindelijk heb ik mijn roeping gevonden", schreef Theresia van Lisieux in september 1896 – een jaar vóór haar dood – tijdens haar jaarlijkse retraite. Na een lange worsteling met zichzelf, vond zij een bevrijdend antwoord in de eerste brief aan de Korintiërs, in de vergelijking die Paulus maakt tussen het menselijke lichaam en de verschillende kerkelijke ambten (cf. 1 Kor 12, 12-31). Waar zij voorheen droomde om priester, diaken, apostel of martelares te worden, had zij nu vrede gevonden met haar contemplatieve roeping als karmelietes: "Eindelijk had ik rust gevonden (...). De liefde gaf mij de sleutel van mijn roeping in handen.

2 M. De Roeck, *Kardinaal Danneels over Into Great Silence* (www.cinemien.nl), 2006, p. 3.

3 Uitgegeven door Carmelitana, Gent, in de nazomer van 2007, 193 pp.

4 De karmelieten hebben de gewoonte anoniem te publiceren.

5 E. Romeo, *I solitari di Dio. Separati da tutto, uniti a tutti*, 2005, p. 75.

1 M. Theeuwes, *préface*, in: GLENAT (ed.), *La Grande Chartreuse. Au-delà du silence*, 2002, p. 6.

Ik begreep dat als de Kerk een lichaam had dat uit verschillende ledematen bestond, het aller-noodzakelijkste en edelste van allemaal daaraan niet ontbrak. Ik begreep dat de Kerk een hart had, en dat dit hart brandde van liefde. (...) Ik begreep dat de liefde alle roepingen omvatte, dat de liefde alles was. Dat zij alle tijden en plaatsen omvatte. Kortom dat zij eeuwig is. (...) Mijn roeping heb ik eindelijk gevonden. Mijn roeping, dat is de liefde! Ja, ik heb mijn plaats in de Kerk gevonden, (...) in het hart van de Kerk, mijn Moeder, zal ik Liefde zijn⁶.

In de christelijke traditie wordt het monastieke leven van oudsher beschouwd als een belangrijk en zelfs onmisbaar deel van het Mystieke Lichaam van Christus, dat de Kerk is. Het contemplatieve en het actieve leven worden samen wel eens de twee longen genoemd waardoor de Kerk ademhaalt. Dom François de Sales Pollien († 1936), monnik van *La Grande Chartreuse*, wees in zijn boek over de apostolische opdracht van het contemplatieve leven op de eenheid die er in de Kerk moet bestaan tussen actie en contemplatie: "In de Kerk bestaat het dubbele apostolaat van actie en contemplatie. Het ene sluit nauwer aan bij de mensen, omdat het tussen en over hen het goddelijke leven verspreidt. Het andere sluit nauwer aan bij God, omdat het onmiddellijk met Hem in relatie treedt, zodat het datgene kan doen opborrelen wat het actieve apostolaat dient te verspreiden⁷."

Ook het strikte contemplatieve leven is dus per definitie *apostolisch*. Niet in de zin echter van wat wij doorgaans als *apostolisch* beschouwen, namelijk *actief* pastoraat, predicatie en caritas, maar wel als een authentieke vorm van *apostolisch leven*, begrepen dan als *een leven zoals dat van de apostelen*. "De oude vaders noemden het leven van de woestijnmonniken *apostolisch*", aldus een anonieme kartuizermonnik, "omdat ze *zoals de apostelen leefden*, dat wil zeggen in een voortdurende relatie met Jezus zelf. Het vormt daarom een waarachtig en eigen charisma binnen de Kerk, dat net als alle andere charisma's bijdraagt tot het verlossingswerk van Christus. Alleen wie trouw zijn eigen charisma navolgt, schenkt de vruchten die het volk nodig heeft⁸."

Het *actieve* apostolische leven en het *contemplatieve* apostolische leven zijn bijgevolg wezenlijk complementair. Door kruisbestuiving bevruchten ze het universele verlossingswerk van Christus dóór de Kerk in de wereld. De *actieve* apostolische orden, congregaties en sociëteiten participeren aan dit verlossingswerk door zich voornamelijk *naar buiten* toe te richten: naar de wereld dus, via verkondiging, caritas en pastorale zorg. Het *contemplatieve* apostolische leven beweegt zich integendeel op de eerste plaats *naar binnen* toe: naar het centrum of het wezen van het verlossingswerk, naar het hart van de Kerk en dus naar God zelf.

Binnen de kartuizersspiritualiteit kan men zo spreken van een *centripetale* of *middelpuntzoekende* beweging die door een drievoudig isolement wordt

6 G. Gaucher, *Leven van Teresia van Lisieux*, 1984, pp. 197-198.

7 F. de Sales Pollien, *La vie contemplative, son rôle apostolique*, Grande Chartreuse 1952, p. 16.

8 Un chartreux, *Vivre dans l'intimité du Christ*, t I (2005), p. 117.

verwezenlijkt: door de afgescheiden ligging van het klooster (de woestijn), door de typische ommuurde architectuur van het kloostercomplex en door de eenzame kluzenaarscellen. "Drie plaatsen van eenzaamheid volgen elkaar als concentrische cirkels op en richten de monnik steeds geconcentreerder naar het meest wezenlijke van het monastieke leven: het zoeken van God. Het zoeken van de eenzaamheid is wezenlijk het zoeken van God. De drie plaatsen waar de kartuizer die eenzaamheid vindt, zijn de kartuis, de cel en zijn innerlijk. (...) *Eremus, cella* en *sinus*, of anders gezegd: kartuis, cel en innerlijk, dat zijn de drie locaties in de dynamische topografie van de cartusiaanse eenzaamheid⁹". De kluis voert de monnik naar het ware middelpunt van zijn leven, dat is zijn eigen hart, zijn eigen binnenste of zijn eigen ziel, want juist daarin kan hij God bij uitstek vinden en ontmoeten. Niet zozeer de kluis, maar wel het hart van de monnik is dus het centrum van deze dynamische beweging. De eenzaamheid van de kluis is met andere woorden het middel – en geen doel op zich – om de monnik naar de kern van zijn bestaan te voeren: de contemplatie van God zelf. Het hart van de monnik is zo te vergelijken met een passerpunt, waaruit elke beweging vertrekt en waarnaar elke beweging voert. Niet toevallig is de huisjesslak één van de artistieke symbolen die men in sommige historische kartuizerkloosters aantreft: het slakkenhuisje is een beeld van het hart waarin de eenzame monnik zich stilletjes terugtrekt.

Toch is de allegorie van de huisjesslak niet helemaal éénduidig: het kan immers bepaalde vooroordelen opwekken of versterken. Het kartuizerleven als vlucht voor de wereld, als een vorm van zelfgenoegzaamheid, wereldvreemdheid of zelfs misantropie. Want het slakkenhuisje is in eerste instantie bedoeld om de weke slak te beschermen tegen gevaren van buitenaf: binnen is het veilig en knus. Wie ooit de kans kreeg om enkele kartuizermonniken persoonlijk te ontmoeten, zal met ons bevestigen dat wereldvreemdheid en zelfgenoegzaamheid hen niet eigen zijn. Tot deze conclusie kwam ook journalist Leo Fijen, die in de *Kloosterserie Nederlandse Godzoekers in Europa* (2004)¹⁰ enkele Nederlandse abten en abdisen voor de camera interviewde, onder wie dom Marcellin Theeuwes in *La Grande Chartreuse*: "De Nederlandse prior is geen wereldvreemde man, want hij voelt een diepe solidariteit met de wereld. Hij hoopt en bidt dat de mensen buiten het klooster hun weg naar stilte en vrijheid mogen vinden. Hij volgt de wereld op een afstand, maar is zeer goed op de hoogte. Hij weet alles over de oorlog tegen Irak, over het drama van de Palestijnen en Israël en over de favorieten van de *Tour de France*. Hij is een Brabander met een groot hart voor de wereld en hij meent het ook vanuit het diepst van zijn ziel als hij zegt dat de kartuizers in de stilte leven om hun verbondenheid met de wereld te tonen. Er is volgens hem een grote solidariteit onder de mensen (...): "Wat heb ik voor de ander gedaan? Dat is geen vraag voor mij. Ik voel solidariteit met mensen overal

9 P. Nissen, "Eenzaamheid als zoeken van God", in: *Benedictijns Tijdschrift* (2001/3), p. 100.

10 Op DVD uitgegeven voor tv-programma *Kruispunt* van de KRO in 2004.

waar ze zijn. Wat de één doet, heeft noodzakelijk betekenis voor de ander, ook al zien we dat niet. Sterker nog, ik leef hier op deze afgelegen plek omdat dit voor mij de beste plaats is om mee te leven met de wereld. Ik denk dat er solidariteit is tussen mensen waar ze ook zijn. Anders is er geen eenheid. Die solidariteit kun je op verschillende manieren uiten. Je kunt naar de Derde Wereld gaan om ontwikkelingswerk te doen, je kunt zieke mensen bijstaan met je verpleegkundige zorg, maar er is ook een mogelijkheid om die verbondenheid met de ander hier te beleven. Ook al zien we elkaar niet, we zijn verbonden met elkaar"¹¹.

De kartuizers binnen de kerkelijke communio: zelfverstaan vanuit de ordestatuten

Het is opvallend hoeveel teksten binnen de kartuizertraditie over *eenheid, vereniging en verbondenheid* spreken. De keuze voor de eenzaamheid moet, zoals we al aangaven, niet begrepen worden als een keuze voor zichzelf, maar wel als een manier om op een dieper niveau verbonden en verenigd te leven met God, de Kerk en de hele mensheid. Met de beeldspraak van Theresia van Lisieux zou men kunnen stellen dat het strikte contemplatieve en solitaire leven zich in het *hart van de Kerk* bevindt. De wezenlijke taak van de kartuizers – en dus van alle contemplatieven – binnen de kerkelijke *communio* is de *verheerlijking van God* en de *voorspraak voor de mensheid*. Om Gods grote daden te bezingen en om voor het leed van de wereld te bidden, hebben de kartuizers zich in de eenzame woestijn teruggetrokken. "Het is een vergissing om de woestijn te begrijpen als een vluchtoord of een schuilplaats om aan problemen te ontsnappen", schrijft een kartuizer in het essay van André Louf over sint-Bruno. "Want in de woestijn vecht men met de demonen, strijdt men met God en wordt men geconfronteerd met de meest duistere kanten van zichzelf. (...) In de ervaring van Bruno verschijnt nog een andere paradox van de woestijn. Bruno was nooit alleen, maar zijn eenzaamheid werd gedeeld door medebroeders, die dezelfde levenskeuze maakten als hij. De broederlijke verbondenheid van de kartuizerwoestijn maakt dat de monnik, die zich in de eenzaamheid en de stilte van de kluis terugtrekt om bij zichzelf en zijn eigen hart te komen, tegelijk God én de hele mensheid in een vurige en intense liefde kan omarmen. De eenzaamheid voert immers tot de volheid van gemeenschap, en haar rijpe vrucht is de zoetheid van de liefde. Wie zich lichamelijk verwijdert van de wereld, verenigt zich met diezelfde wereld in het hart. Wie zich aan de zijkant plaatst, leeft in het hart van de Kerk en de wereld (...) "¹².

Nergens wordt het *zelfverstaan* van de kartuizers binnen de kerkelijke *communio* zo goed weergegeven als in de actuele *ordestatuten*, die in 1991 door Rome werden goedgekeurd. Hoofdstuk 34 draagt dan ook als titel: *De rol van onze orde in de Kerk*. We geven dit kapittelje hier integraal weer:

11 L. Fijen, *De reis van je hoofd naar je hart. Leefregels voor het bestaan van alledag*, 2004, pp. 140, p. 149.

12 Un certosino, *prefazione*, in: A. Louf, *San Bruno. L'esperienza del deserto*, 2001, p. 7.

"Alleen de mensen die er echt van houden, kunnen de eenzaamheid en de stilte van de woestijn zin en goddelijke vreugde schenken. En alleen zij die het zelf ervaren hebben, beseffen dit"¹³. Maar wij hebben dit *beste deel* niet gekozen louter en alleen uit eigen profijt. Door dit verborgen leven te kiezen, verlaten wij de mensheid immers niet. Integendeel, het waken bij God is de taak die wij in de Kerk te vervullen hebben, op een wijze die het zichtbare aan het onzichtbare, en de actie aan de contemplatie ondergeschikt maakt.

Als wij echt met God verenigd zijn, dan zijn wij niet in onszelf opgesloten, maar worden onze geest en ons hart geopend om de hele wereld en het mysterie van Christus' verlossing te kunnen omvatten. Gescheiden van allen, zijn we met allen verbonden"¹⁴. Het is dus in naam van allen dat wij ons in de tegenwoordigheid van de levende God stellen. Onze voortdurende inspanning om zo dicht mogelijk bij God aanwezig te zijn, in zoverre onze menselijke natuur dit toelaat, verenigt ons op een bijzondere manier met de Maagd Maria, die wij naar oude gewoonte de Moeder van alle kartuizers noemen.

Door onze geloften maken wij Hem die is tot het absolute centrum van ons leven. En zo getuigen wij voor deze wereld, die opgeslorpt wordt door de vergankelijke dingen, dat er buiten Hem geen God is. Ons leven toont aan dat de gelukzaligheid van de hemel ook nu op aarde bestaat. Het is een voorbode van de verrijzenis en een anticipatie op de vernieuwde schepping.

Door boetedoening delen wij in het verlossingswerk van Christus. Hij heeft de mensheid, die slaaf was van de zonde, gered door zijn gebed en zijn zelfgave aan de Vader. Hoewel wij geen zichtbare activiteiten verrichten, oefenen wij een zeer verheven apostolaat uit, door ons met dit fundamentele aspect van de verlossing te vereenzelvigen.

Tot lofprijzing van God – het doel waarvoor de kluzenaarsorde van de kartuizers speciaal werd opgericht – bieden wij aan de Heer een ononderbroken eredienst aan in de stilte van onze kluzen en in onze handenarbeid. Geheiligd in de waarheid, zijn wij ware aanbidders die de Vader zoeken"¹⁵.

De kartuizers binnen de kerkelijke communio: verstaan vanuit het magisterium

We zegden al dat het monastieke leven van oudsher beschouwd wordt als een belangrijk en onmisbaar deel van het Mystieke Lichaam van Christus, de Kerk. Het kerkelijke leergezag heeft het verborgen apostolaat van de strikt contemplatieve orden – en dus ook dat van de kartuizers – dan ook altijd hooggeschat en beschermd. Het Decreet over de aanpassing van het religieuze leven *Perfectae caritatis* van het Tweede Vaticaans Concilie bepaalt dat "de instellingen die geheel en al op de beschouwing zijn gericht, zodat de leden ervan in eenzaamheid en stilzwijgen, in voortdurend gebed en blijmoedige

13 Fragment uit de brief van de heilige Bruno aan zijn vriend Raoul De Groen.

14 Spreuk van de Egyptische woestijnmonnik Evagrius van Pontus († 399).

15 *Statuten van de kartuizerorde*, 34.1.5.

boetvaardigheid met heel hun tijd vrij zijn voor God alleen, in het mystieke lichaam van Christus, waarin de ledematen niet allen dezelfde taak hebben (Rom. 12, 4), steeds een rol van bijzonder verheven betekenis behouden, hoe dringend ook de behoefte aan actief apostolaat mag zijn¹⁶.

In zijn Apostolische constitutie *Umbratilem* (1924), waarmee de statuten van de kartuizerorde na de promulgatie van het Kerkelijke Wetboek uit 1917 werden goedgekeurd, schreef paus Pius XI in een misschien ietwat gedateerd taalgebruik dat "het uiterst belangrijk is voor de Kerk om deze heilige levensvorm, die gedurende zovele eeuwen ongeschonden in de kloosters bewaard werd, in zijn meest oorspronkelijke vitaliteit te herstellen, zodat het de Kerk nooit zou ontbreken aan mensen van gebed die, vrij van alle zorgen, voortdurend Gods veelsoortige genaden over de mensheid, zo nalatend bezorgd om de eigen verlossing, afsmeken"¹⁷.

Ook Paulus VI en Johannes Paulus II wezen in geschreven of gesproken boodschappen aan de kartuizers op hun onmisbare rol van lofprijzing en voorspraak binnen de kerkelijke *communio*. Bij zijn bezoek aan het graf van sint-Bruno op 5 oktober 1984, sprak paus Johannes Paulus II volgende woorden tot de kartuizergemeenschap van *Serra San Bruno*: "In dit klooster zijn jullie geroepen om lampen te zijn die de wereld verlichten. Weet dat men steeds nood heeft aan jullie gebed en jullie getuigenis. Net als Maria, de zus van Martha, hebben jullie het beste deel gekozen dat je niet ontnomen zal worden. Jullie leven niet los van de situatie van zovele mensen die deze eenzame plaats komen bezoeken. Zij brengen de problemen, de zorgen en de moeilijkheden van hun leven met zich mee. Steeds in respect voor de eisen van jullie contemplatieve leven, bieden jullie hun Gods vreugde en verzekeren hen van jullie gebeden en offers, zodat ook zij kracht en steun ontvangen uit Christus zelf, die de bron van alle leven is. Zij schenken jullie de onrust van de mensheid; jullie laten hen ontdekken dat God de oorsprong is van de ware vrede"¹⁸.

Ook in zijn laatste boodschap ter gelegenheid van het negende eeuwfeest van de dood van de heilige Bruno in 2001, sprak paus Johannes Paulus II zijn vertrouwen en waardering voor het verborgen apostolaat van de kartuizerorde uit: "Het negende eeuwfeest van de *dies natalis* van de heilige Bruno geeft mij de gelegenheid om mijn levend vertrouwen in de kartuizerorde en in haar gratuite zending van contemplatie en gebed voor de Kerk en de wereld te vernieuwen. In het spoor van de heilige Bruno en zijn opvolgers, blijven de kartuizerkloosters de Kerk herinneren aan de eschatologische dimensie van haar zending. Jullie gedenken de grote daden die God heeft verricht en jullie verwachten waakzaam de ultieme vervulling van onze hoop. Onvermoeibaar proeven jullie nu reeds het komende Rijk, omdat jullie verkiesen te zijn boven te doen. Op die manier schenkt

16 Decreet *Perfectae caritatis*, nr. 7.

17 Paus Pius XI, Apostolische constitutie *Umbratilem*, nr. 6.

18 Boodschap van paus Johannes Paulus II tot de kartuizermonniken, in: La Certosa Serra San Bruno (ed.), *San Bruno e i certosini*, 2001, p. 93.

de kartuizerorde vuur en moed aan de Kerk, om haar zending te vervullen en de Blijde Boodschap kenbaar te maken aan de universele mensheid"¹⁹.

In de lijn van het kerkelijke leergezag kan men het strikt contemplatieve en solitaire leven van de kartuizers een eigen theologische en ecclesiologische betekenis geven vanuit de eschatologische natuur van de Kerk zelf, namelijk de Kerk die *nu* (in het reeds) leeft van de Belofte én tegelijk gericht is op *wat nog komen gaat* (het nog niet). Evangelisch vertaald spreekt men hier over *profetische waakzaamheid*.

Het "opus Dei" van de kartuizers: gebed en liturgie als dienst aan Kerk en wereld

Doxologie en voorspraak bepalen de eigen liturgische rol en identiteit van de kartuizerorde binnen de kerkelijke *communio*. De *kerkelijke taak* of het *kerkelijke werk* van de kartuizers is daarom het *werk van God* zelf: het *opus Dei*. Het gebinte of het geraamte dat dit spirituele bouwwerk van lofzang en voorspraak in zijn voegen houdt, wordt door de opeenvolging van de gebedstijden of de liturgische officies gevormd. Zij bepalen de structuur en het levensritme waarop de eenzame monnik zich in zijn zoektocht naar God kan laten dragen en waardoor hij zich verbonden weet met de universele Kerk en de hele mensheid. Ook hier is het axioma "*gescheiden van allen en toch met allen verbonden*" van toepassing, want ook intern, dat wil zeggen binnen de muren van de kluis en in de binnenkamer van zijn hart, voelt de kartuizer zich wezenlijk en authentiek verbonden met de externe wereld.

Typisch voor de kartuizers is dat zij enkel de Eucharistie, de vespers en het nachtgebed (omstreeks middernacht) gezamenlijk in de kerk vieren. De overige (kleine) officies worden door elke monnik in de eenzaamheid van de kluis gezongen. "Tijdens het bidden van de officies vertegenwoordigen de monniken de stem en het hart van de Kerk", schrijven de kartuizers in hun ordestatuten. "Door hen biedt de Kerk aan de Vader, via Christus, lofzang, voorspraak, aanbidding en nederige schuldbelijdenis aan. De monniken vervullen deze belangrijke taak met hun hele bestaan, maar heel bijzonder en verbonden tijdens de liturgie. (...) Omdat het onze roeping is om voortdurend waakzaam te zijn voor Gods aanwezigheid, wordt ons hele leven een liturgie, of wij nu het officiegebed van de Kerk bidden of de aspiraties van ons hart volgen (...)"²⁰.

In de geest van het Tweede Vaticaanse Concilie noemen de kartuizerstatuten de liturgie het hoogtepunt van het leven van de Kerk en de bron waaruit zij al haar krachten put: "Wij, die alles hebben verlaten om God alleen te zoeken en Hem sterker te bezitten, moeten de liturgie met een grote toewijding vieren. Want door de heilige ritens, en vooral door de Eucharistie te voltrekken, worden

19 Boodschap van paus Johannes Paulus II aan de kartuizerorde bij gelegenheid van het negende eeuwfeest van de dood van de heilige Bruno, Vaticaanstad, 14 mei 2001.

20 Statuten van de kartuizerorde, 21.8.15.

wij door de Zoon, het mens geworden, gekruisigde en verheerlijkte Woord, bij de Vader binnengeleid onder leiding van de heilige Geest. Wij delen in de gemeenschap van de heilige Drie-eenheid. Wanneer als wij het officie in het koor of de officies in de kluis bidden, ligt het gebed van de universele Kerk op onze lippen. Het gebed van Christus is immers één, en door de heilige liturgie is het ten volle aanwezig in alle leden. Sterker nog, de liturgie van de solitaire monniken openbaart de natuur van de Kerk zelf, waarin het menselijke altijd gericht is op en ondergeschikt aan het goddelijke, het zichtbare aan het onzichtbare, de actie aan de contemplatie. (...) De liturgie wordt door het eenzame gebed voltooid. Door de liturgische viering maken wij het gemeenschappelijke gebed tot het onze, zodat wij dit kunnen voortzetten in het eenzame gebed en het kunnen opdragen als een intieme lofzang aan God, sterker dan in woorden kan worden uitgedrukt. (...) De monnik, die zich voortdurend richt op de vereniging met de Heer, realiseert daarom in zichzelf wat de liturgie in haar geheel betekent²¹.

Van de drievoudige taak waartoe elke christen gedoopt is, met name de profetische, de koninklijke en de priesterlijke taak (verkondiging, heiliging en bestuur), beleven de kartuizers hoofdzakelijk de priesterlijke of de liturgische taak binnen de kerkelijke *communio*, en dit voornamelijk onder de vorm van doxologie en voorspraak. Men zou kunnen zeggen dat de monnik de *liturg* bij uitstek is: hij die volgens de Griekse etymologische betekenis van het woord *liturgie* het "publieke werk" of de "dienst in naam van/ten gunste van het volk" voltrekt²². Zichtbaar verborgen voor de wereld, leven de kartuizers in het hart van de zichtbare Kerk. Een schijnbare paradox die wordt opgeheven door een juist theologisch verstaan van het wezen en de natuur van de Kerk zelf, die volgens *Lumen gentium* tegelijk zichtbaar en onzichtbaar is, tegelijk aards en hemels, tegelijk menselijk en goddelijk²³.

Slotbeschouwing: de kartuizers als lichtbakens in een Godverduisterde wereld

We kunnen er niet omheen: de radicale afzondering van de wereld en het afzien van elke vorm van verkondiging en sacramentenbediening blijft voor vele actieve en geëngageerde christenen wel ergens wringen. In de ogen van sommige gelovigen is het kartuizerleven compleet onbegrijpelijk, misschien zelfs gek. De *nutvraag* blijft ons met andere woorden parten spelen.

Om de *zin* van het kartuizerleven en de eigen plaats, rol en identiteit ervan binnen de kerkelijke *communio* toch enigszins te begrijpen, moeten we de *nutvraag*

²¹ *Statuten van de kartuizerorde*, 6.41.

²² Cf. *Catechismus van de katholieke Kerk*, nr. 1069.

²³ Cf. *LG*, nr. 8: "De hiërarchisch georganiseerde maatschappij en het mystieke lichaam van Christus, de uitwendige zichtbare groep en de geestelijke gemeenschap, de aardse Kerk en de met hemelse gaven bedeelde Kerk, mogen wij niet als twee dingen beschouwen: zij vormen integendeel één complexe werkelijkheid, samengesteld uit een menselijk en een goddelijk element. Daarom kan men haar, op grond van een niet geringe overeenkomst, met het mysterie van het mens geworden Woord vergelijken (...)"

toch durven loslaten. Net als de Bijbelse Maria, de zus van Martha, zitten de kartuizers aan de voeten van de Heer: ze kijken en luisteren naar Hem. Voor hen is dit *het beste deel* waarover Jezus sprak. Los van elke *nutvraag* kunnen we de kartuizers – en ook alle andere strikt monastieke orden zoals de cisterciënzers, de trappisten, de karmelietessen enzovoort – beschouwen als *lichtbakens* in een wereld waarin God zo vaak verduisterd wordt. Zij zijn stille en waakzame getuigen van een diepere waarheid, vrede en geluk. Hun verborgen leven kan voor onze tijd een profetische oproep zijn om in de profane en zichtbare werkelijkheid de sacrale en onzichtbare aanwezigheid en liefde van God te (h)erkennen. De kartuizers confronteren de mensheid aldus met de "laatste waarheid" van het zuivere geloof²⁴, om met de woorden van kardinaal Danneels te eindigen. En deze laatste waarheid is niets minder dan de Liefde, God zelf, die het hart en de bron van de Kerk is. Gelukkige geliefden die zoveel *nuttige* tijd *zinvol* voor elkaar weten te verspillen...

Tim Peeters (1973), priester van het aartsbisdom Mechelen-Brussel, is licentiaat in de godsdienstwetenschappen (Leuven) en het canonieke recht (Rome). Hij is momenteel godsdienstleraar aan het Lemmensinstituut in Leuven en rechter aan de kerkelijke rechtbank van het aartsbisdom. Zijn boek *Gods eenzame zwijgers. De spirituele weg van de kartuizers* is de vrucht van zijn thesis over de geschiedenis van de kartuizerorde en zijn persoonlijke ontmoetingen met kartuizers in verschillende Europese kloosters.

²⁴ Cf. M. De Roeck, *Kardinaal Danneels over Into Great Silence*, p. 2.